

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Maximiliani Sandaei E Societate Iesv Doctoris Theologi Architectura Christiana

Sandaeus, Maximilianus

Coloniæ Agrippinæ, 1653

Sermo IX. Humilitas complanat Animæ fundum, vt in eo ædificari possit.
Omnis vallis implebitur: & omnis mons & collis humiliabitur & erunt praua
in directa, & aspera in vias planas. Lucæ III. 4. 5.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46065)

tationibus, cogitationibus pravis, desideriis perversis, mundanarum rerum affectibus, aut etiam peccatis anime salutem. *Bibit, quasi aquam, iniquitatem.* dicitur Job. xv. Ubi haud dubie symbolum iniquitatis est aqua. Sicut in psalmo cviii. *Intravit sicut aqua interiora ejus.* quidam? dolus, malignitas, fraudulentia.

Ut ponatur itaque Virtutum fundamentum in anima, ejici primum haustoriis instrumentis, qualia sunt dolor, poenitudo, contritio, confessio, satisfactio debet haec aqua. Tum pulvere insperfo exficari, quod remansit madidum solum. Nullus autem magis idoneus ad exsiccandum, est pulvis, quam Humilitas, cujus vis, tum solidandi, tum exsiccandi longè est efficacior, quam pulveris Puteolani. Cum igitur Humilitas, inum in virtutum aedificio locum occupet, & Fidei substernatur, rectissime Fundamentum fabricae spiritualis dicitur; indirectè tamen ac dispositivè, quia obstacula removet.

S E R M O IX.

HUMILITAS

Complanat Animæ fundum, ut in eo aedificari possit.

Omnis Vallis implebitur; & omnis mons & collis humiliabitur.

Et erunt prava in directa, & aspera in vias planas. Lucæ III.

4. 5.

ARTI-

ARTICULUS I.

COMPLANATIO SOLI

Necessaria est ad Fundamentum constituendum.

FUNDAMENTVM locandi obstaculum, ut-
num è præcipuis, est soli inæqualitas. Quo
circa prima Architecti consideratio esse
consuevit de complanatione, quæ fit vel
Depressione, vel Expletione. Si locus monticu-
los colliculós-ve, aut eminentias protuberantes habeat,
auferendæ sunt, aut deprimendæ: si valles, vel fossas, ex-
pleri debent, ut sit planities, cui inædificetur. Quod dili-
gentissimè servatum est à Salomone in ædificatione
templi. Nam ut haberetur loci, in quo est extructum, æ-
qualitas, ingentes ab eo factas esse substructiones scri-
bit Josephus historicus. Lib. VIII. cap. 2. Et, *dici, inquit,
non potest, ac vix etiam oculis credi, quàm mirandum fuerit illud
exterius fanum. Siquidem vallibus expletis tam profundis, ut ad
prospectum oculi caligarent, & aggestâ ad quadringentos cubitos
terra, eam vertici montis, in quo templum extructum est, equavit.
Atque hoc modo factum est, ut area fani cum solo templi equare-
tur.*

ALIO tempore Salomon, ut haberet planitiem aptam
ad ædificandas domos ingentem coæquavit voraginem,
de qua lib. III. Reg. XI. sic scribitur, *Salomon adificavit Mel-
lo, & coequavit voraginem civitatis David patris sui.* Mello
erat vorago, ac vallis profunda, ac lata admodum, quæ
montem Sion à civitate inferiori discernebat: atque à
porta aquarum, Occidentem versus usque ad portam
piscium extendebatur. Ab hac voragine David montem
Sion

Sion per gyrum ædificavit, ac munivit. Hujus igitur concavitatem Salomon, ut esset locus pro ædibus utrumque in platea, quam ibi aptari cupiebat, coæquavit, & ædificis ornavit. Scio Hebræos, per *Mello*, quod Hebraicè significat *Plenitudinem*, intellexisse locum comitorium, quia illis congregabatur populus ad consultandum de rebus agendis. Alios existimare fuisse aggerem, qui cingebat arcem. Nonnullos putare, fuisse fossam circa arcem, quæ dicta sit *Mello*, quod aqua impleretur. Quosdam autumare, fuisse summitatem, sive verticem montis Sion. Sed quod diximus benè probant nostri temporis Chorographi, & Scriptores de Vrbe ac templo Ierosolymitano, Richardus, Adrichomius, Sanchez, Sallianus, Arias, (a) Villalpandus: quibus accedunt Scripturæ Interpretes, (b) Menochius, Tirrinus, Cornelius. Jam vero, ut ad tropologicam nostram Ædificationem redeamus.

(a) Villalp. lib. 2. de Temp. cap. 2. de Apparatu. (b) Lib. 2. Reg. c. 5. & lib. 3. II.

ARTICULUS II.

HUMILITAS

Tollit tumores fundi impediētes extruccionem Ædificiū.

HUMILITAS, vel est ipsa animæ planities ac æqualitas, vel illam inducit, quia tollit omnem tumorem elationis. Quicquid superbia est eminent, complanatur Humilitate. Omnis collis & mons arrogantia Humilitate deprimitur aut sponte subsidit, ut fiat æqualitas. Humilitas est ipsa elationis depositio, & inæqualitatis ex hoc capite ablatio. Certè, inter signa hominis verè demissi ac humilis exprimit S. Basilus in Regulis suis brevio-

brevioribus: cap. 198. Si æqualiter semper unoq; tenore
 submissè se gerat, ac humilitatē consecetur, & in ea mē-
 te se exerceat. Sanctus verò Ambrosius indagans causam
 perpetuæ cujusdam cōcordiæ, & æqualitatis in cor-
 pore Christi mystico, quod est Ecclesia, in quo multi
 nunc sunt potentes, plurimi nobiles, docti non pauci
 cūm alii, numero vel superiores, vel æquales, sint infir-
 mi, pauperes, rudes: quod magis adhuc apparet in bene
 constitutâ Religiosorum familiâ. Existimat autem An-
 tistes ille sapientissimus hanc æqualitatem esse humili-
 tatis effectum. lib. x. Epist. 34. *Hæc, inquit, virtus vera Hu-
 militas est, quæ inter quoslibet meritorum gradus, nunquam sui
 potest esse dissimilis. Nam & in officiorum vicissitudine, & in man-
 suetudinis lenitate. & in voluntaria paupertatis electione inveni-
 tur multa distantia, & alter altero in propositi sui devotione, aut
 major, aut minor est. In vera autem humilitate nihil divisum,
 nihilq; non solidum est: & idè omnes participes suos unum facit,
 quia inæqualitatem ipsa non recipit. Itaque Humilitas extu-
 berantia deprimit, aut tollit, sicquæ solum, cui inædifi-
 candum, ad æqualitatem redigit.*

ARTICVLVS III.

HVMILITAS

Implet Valles. Obstruit foramina. Coæquat Voragine.

ILLUD mirum est, sed haud minus verum, quàm supe-
 riora, quod Humilitas, si quid reperiat nimis depre-
 sum in animæ fundo, si quid lacunosum, cavumque,
 immò, si ingentem hiatum, ea expleat illicò, ut coæque-
 tur concavitas. Id ut demonstret D. Anselmus, jubet
 concipi Superbiam, tanquam fossam, aut vallem palu-
 stre m,

strem, quæ nisi Humilitate, velut monte solido impleatur, non est aptum ædificationi fundamentum. Digna autem est attentione vestra Doctõris præclari hac de re planè architectonica commentatio, in libro similitudinum cap. xcviij. cujus est inscriptio: *De adificante domum.* Et, quod *Superbia sit vallis maxima bestiis vitiorum plena.*

» Sic agere decet, inquit Anselmus, qui ad virtutes
 » tendit, velut, qui Domum ædificare debet. Qui enim
 » Edificium vult facere stabile, soliditatem prius con-
 » siderat terræ, quo scilicet fundamentum firmum sup-
 » ponere, parietes erigere, tectum superimponere, tu-
 » rusque possit inhabitare. Sic qui virtutum vult facere
 » Edificium, quo securus inhabitet ab insidiis Dæmo-
 » num, illud est providendum, ut locus ædificationis sit
 » firmus: nam nisi fuerit, Edificium diu subsistere non
 » poterit. Hoc itaque solum, vel terra bona est **HUMI-**
 » **LITAS**, cujus cunctis virtutibus congruit natura, eas-
 » que, velut firmum **FUNDAMENTUM** sustentat. **NON**
 » est in altum elevata Superbia, sicut quidam putant,
 » sed demissa, & vallis maxima bestiis vitiorum plena,
 » & caligine tenebrarum densissima. Nam quanto am-
 » plius quis superbix involvitur, tanto minus lucem ve-
 » ritatis intuetur. Nec clarè justum ab injusto, quam diu
 » in tenebris, id est, in cæcitate sui cordis jacet, discerne-
 » re superbus potest: sed quæ sunt distorta æquè sectatur,
 » ut recta. Unde fit, ut in valle istâ tenebrosa vitiorum
 » sit copia, quasi bestiarum crudelium multitudo ma-
 » gna. Nam leones crudelitatis, vulpes calliditatis, ser-
 » pentes venenatæ invidiæ, ranæ garrulitatis, & iracun-
 » diæ, ceteraq; vitiorum animalia solent ibi abundare.
 » Deinde, capite xcix. Humilitas, ait, mons magnus est,
 » in cujus summitate lux est non modica, & honesta-
 » rum personarum, id est, sanctarum virtutum pulcher-

Secunda Pars.

Y

rīma

rima turba. Jam facile est comprehendere, quomodo Humilitas cavitatem expleat, ut locus fiat planus, ad ædificationem idoneus. Nam si superbia est vallis, mons humilitas, hac illi imposta, vallis impletur, & summitas utriusque æquatur.

ADDE. Quoniam Humilitas, ut ceteræ virtutes, in mediocritate consistit, si quid sit in anima nimis depressum, id ipsa elevat, aut potius in illud se immittit, instar congestitii pulveris, ut ad æqualitatem omnia redigatur. Humilis usurpat illud Pauli Apostoli ad Philip. iv. 12. *Scio & humiliari, scio & abundare: (ubique, & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possum in eo, qui me confortat. Quæ verba exponens S. Ambrosius: lib. 2. de offic. cap. 7. Non ergo, inquit, indocta Humilitas, sed quæ habeat sui modestiam, & scientiam laudi datur. Est enim humilitas formidinis, & imperitiae, atque ignorantie. Ideo & Scriptura ait Psal. xxxiii. 19. Humiles spiritu salvabit. Praclarè ergo dixit: Scio & humiliari, id est, quo in loco, qua moderatione, quo fine, in quo officio, in quo manere. Nescivit Phariseus humiliari, idè dejectus est; scivit Publicanus, idè justificatus est. Sciebat & abundare Paulus, qui animum habebat divitem, & thesaurum divitis non habebat. Sciebat abundare, quia non querebat datum in pecuniâ, sed requirebat fructum in gratia.*

CERNITVR hoc Humilitatis officium in Magistratu, & quarumlibet congregationum superioribus, quocumque illi appellentur nomine, sed supremis potissimum, in quibus Humilitas replere debet fossas pusillanimitatis ac formidinis, ut maneat sine hiatu, & tumore planities. Notatum hoc reperio à Papa Gregorio qui hanc instructionem dabat Ecclesiasticis Prælati, 2. part. „ te Pastoral. cap. 6. Solerter intuendum est; ne dum im- „ moderatius custoditur virtus humilitatis, solvantur
jura

„jura regiminis, & dum Prælarus quisque plus se, quàm
 „deceat, dejicit, subditorum vitam distringere sub disci-
 „plinæ vinculo non possit. Teneant ergo Rectores ex-
 „terius, quod pro aliorum utilitate suscipiant, seruent
 „interius, quod de sua æstimatione pertimescunt. Sed
 „tamen quibusdam signis decenter erumpentibus, eos
 „apud se esse humiles, etiam subjecti deprehendant,
 „quatenus & in auctoritate eorum, quod formident,
 „videant, & de humilitate, quod imitentur, agnoscant.
 His accedit, quod tanta sit Humilitatis cū Magnanimitate
 affinitas, ut propter officiorum utriusque virtutis quan-
 dam velut germanitatem, existimaverit insignis S. Tho-
 mæ interpret Martinus, Humilitatem re ipsa non esse
 distinctam à magnanimitate. Quod licet esse falsum ar-
 bitrer, & accuratè refutet Cajetanus 2.2.q.161. negari
 tamen non potest, magnam esse inter utramque simili-
 tudinem, & arctissimam consociationem. Quantumvis
 enim Humilitas faciat, ut homo ad alta non tendat,
 tanquam illa sibi per proprias vires sint proportionata,
 ac debita: nihilominus, quatenus illa divinis, quæ in se
 spectat, donis sunt consentanea, ea potest appetere, at-
 que ad illa conari. Hinc fit, ut is, qui in se est humillimus,
 ex Dei dono sit summè magnanimus. Et si enim ex se
 nihil possit, nulloque bono aut honore sit dignus, tamen
 Dei dono illiusque præsidii, potest, ideoque conatur
 plurima, & maxima: atque illud fidenter usurpat: *Omnia
 possum in eo, qui me confortat.* Quapropter maximis donis,
 honoribusque dignus est: immò, quia veritatem amat,
 se dignum judicat. Quod declarat egregiè S. Gregorius,
 lib. vi. in cap. i. libri primi Regum, cap. 3. explicans ver-
 ba illa capitis 16. *Adhuc reliquus est paruulus, & pascit oves.*
 „Meritò, inquit, ille paruulus dicitur oves pascere, quia
 „Electus quisque humilis est, & sterilis non est: quia

„quotidie magna agit, sed de se magna non sentit. Me-
 „ritò ergo non solum parvulus, sed pastor asseritur,
 „quia, qui verè humiles sunt, foris se deijciunt, sed inter-
 „nam societatem in summis & æternis pascuis immo-
 „rantur. Nam scriptum est: DEUS superbis resistit, hu-
 „milibus autem dat gratiam. Quæ autem gratia nisi ut
 „summa videant, & cognoscant & diligant, atque ad
 „ipsa dilecta, quasi fortes & pingues currant.

IDEM cernitur in omnibus Beatis: sunt enim & ex se
 humillimi, & ex DEI donis summè magnanimi. Nec ve-
 rentur adfirmare Theologi, nullos esse magis magnani-
 mos, quàm qui sunt verè humiles. Siquidem cum non
 suis viribus, sed solum auxilio DEI, cui se penitus subje-
 cère, nitantur; cumque ejus omnipotentiam ac bonita-
 tem jugiter cogitèt, ac perpendant, nihil occurrit, quod
 iis impossibile ac valdè arduum videatur. Quocirca
 quidvis aggredi, cum id honor DEI postulat, non du-
 bitant. Id cernere fuit in Apostolis, Martyribus, & exi-
 miis quibusdam Religiosis, & quotidie apparet in orbis
 alterius industriis curatoribus. Itaque Humilitas non
 ita hominem deijcit, ut reddat segnem, timidum, pusil-
 lanimem: immò, erigit, & pusillanimitatis vallem ex-
 plet. Quod dum facit, æqualitate inductâ, reddit solum
 planum, fundandi obstaculum amovens: ideoque ædi-
 ficii spiritualis fundamentum dispositivè optimè appel-
 latur.

CONFIRMATUR doctrina hæc hactenus tradita animad-
 versione S. Thomæ observantis, posse quempiam abs-
 que humilitatis præjudicio dona Dei, quæ ipse accepit,
 præferre donis Dei, quæ aliis apparent collata. Quod
 sumitur ex Apostolo scribente ad Ephesios Capite ter-
 tio. *Aliis generationibus non est agnitum, sicut nunc revelatum
 est S. Apostolis ejus. Neque etiam requirit vera Humili-*
 ras,

tas, ut aliquis id, quod est Dei in seipso, subijciat ei, quod apparet esse Dei in proximo. Nam illi qui dona Dei participant, cognoscunt ea se habere, secundum illud 1. ad Corinth. 2. *Vt sciamus, à que DEO donata sunt nobis.* Adhæc, non postulat Humilitas ut quilibet, quod est suū in seipso, subijciat ei, quod est hominis in proximo. Alioqui teneretur quilibet reputare se magis peccatorem quolibet alio: cū tamen Apostolus absque præjudicio humilitatis scripserit ad Galatas capite secundo: *Nos natura Iudei, & non ex Gentibus peccatores.* Potest tamen aliquis reputare aliquid boni esse in proximo, quod ipse non habet: vel aliquid mali in se esse, quod in alio non est: ex quo se potest ei subijcere, & minorem æstimare per humilitatem.

S E R M O X.

PROPORTIO HUMILITATIS

Quæ Fundamenti, cum altitudine Domus Sapientia.

ARTICULUS I.

S.S. TRINITATIS MYSTERIVM

Quia altissimum, requirit profundissimam Humilitatem in Discente, Credente, Honorante.

MODIerna Dominica indigitatur Ecclesiasticâ nomenclaturâ, S. S. TRINITATIS: & in eâ officium matutinum, diurnum, vespertinum,